

ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА:
ЖИВОТ, МИСИЈА, ДОПРИНОС
150 година од оснивања (1871–2021)
10 година од обнове рада у Призрену (2011–2021)

ЕПАРХИЈА РАШКО-ПРИЗРЕНСКА

ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА: ЖИВОТ, МИСИЈА, ДОПРИНОС

150 година од оснивања (1871–2021)

10 година од обнове рада у Призрену (2011–2021)

Зборник радова

Уређивачки одбор

Епископ рашко-призренски Теодосије
Проф. др Драган Станић, председник Матице српске
Проф. др Валентина Питулић
Др Александра Новаков
Мр Живојин Ракочевић
Протојереј Дејан Крстић
Јеромонах Исидор (Јагодић)
Дејан Ристић

Уредници

Др Александра Новаков,
проф. др Валентина Питулић, Дејан Ристић

Рецензенти

Јеромонах Исидор (Јагодић), протојереј Дејан Крстић,
проф. др Славиша Недељковић, др Александра Новаков,
проф. др Валентина Питулић, проф. др Владислав Пузовић, Дејан Ристић,
др Иван Ристић, доц. др Урош Шешум

Публиковање ове књиге омогућило је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

ПРИЗРЕНСКА
БОГОСЛОВИЈА:
ЖИВОТ, МИСИЈА, ДОПРИНОС

150 година од оснивања (1871–2021)
10 година од обнове рада у Призрену (2011–2021)

Зборник радова

Призрен – Нови Сад
2021

САДРЖАЈ

Епископ Теодосије (Шибалић) У СУСРЕТ ЈУБИЛЕЈУ	7
† Патријарх српски Иринеј (Гавриловић) СЛОВО ПРИЗРЕНСКИМ БОГОСЛОВИМА	9
Иван Негришорац КОСОВО ЈЕ СРПСКИ ЗИД ПЛАЧА И ДОМОСТРОЈ СПАСЕЊА	17
Јован Делић ЛИТИЈЕ – НЕНАСИЉЕМ У ОДБРАНИ СВЕТИЊА	23
† Митрополит Амфилохије (Радовић) ПРИЗРЕНСКИ ЋАК ПАТРИЈАРХ ГАВРИЛО ДОЖИЋ, ПОВОДОМ 70-ГОДИШЊИЦЕ УПОКОЈЕЊА	28
† Епископ Атанасије (Јевтић) СВЕТИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ, ПРОФЕСОР БОГОСЛОВИЈЕ У ПРИЗРЕНУ, САВ ЈЕ БИО БЛАГОВЕСТ И БЛАГОВЕСНИК	32
Епископ Максим (Васиљевић) ЗЕНИЦА РАЂЕНОГ ОКА И ГНЕЗДО НЕЗАЛАЗНЕ ЛЕПОТЕ	35
Милутин Тимотијевић ПАТРИЈАРХ ПАВЛЕ И ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА	46
Радмила Радић СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА, БИЛАНС ОСМОГ ВЕКА	59
Велибор Џомић ЦРКВЕНОПРАВНИ И ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ БОГОСЛОВИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ	83
Будимир Кокотовић ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ИРИНЕЈ – ЋАК, ПРОФЕСОР, РЕКТОР И ДОБРОТВОР ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ	104
Ивана Женарју Рајовић ЗНАЧАЈ СИМЕ АНДРЕЈЕВИЋА ИГУМАНОВА У ВЕРСКОЈ ОБНОВИ РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ	118
Оливера Радић БОГОСЛУЖБЕНЕ КЊИГЕ – ДАР СИМЕ ИГУМАНОВА, САЧУВАНЕ У ЦРКВАМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ДО ДАНАС	133
Зорица Пелеш СИМА АНДРЕЈЕВИЋ ИГУМАНОВ (1804–1882) ВЕЛИКИ ПРОСВЕТНИ ДОБРОТВОР	149
Владислав Пузовић О НАУЧНОМ РАДУ ПРОТЕ СТЕВАНА ДИМИТРИЈЕВИЋА	158
Александра Новаков ПРИЗРЕНСКИ БОГОСЛОВИ (1871–1912) – СТРАДАЛНИЦИ И МУЧЕНИЦИ	167
Урош С. Шешум УСПЕХ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ У СТВАРАЊУ СВЕШТЕНИЧКОГ И УЧИТЕЉСКОГ ПОДМЛАТКА У СТАРОЈ СРБИЈИ 1871–1896	202

Сунчица Денић СРПСКИ ПИСЦИ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ, УЧЕНИЦИ И НАСТАВНИЦИ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ С КРАЈА XIX И ПОЧЕТКА XX ВЕКА.....	231
Јасна Љ. Парлић Божовић ОСВРТ НА ПЕДАГОШКИ РАД ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ.....	243
Борисав Челиковић ДОПРИНОС ПРОФЕСОРА И ЂАКА ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ АНТРОПОГЕОГРАФСКИМ И ЕТНОГРАФСКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА	262
Радмила Тонковић „БЕЛИ” РУСИ У ПРИЗРЕНСКОЈ БОГОСЛОВИЈИ	279
Ана Савић БИБЛИОТЕКА ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ: ПОТПОРА ОСТВАРИВАЊУ ДУХОВНЕ, ПРОСВЕТНЕ И КУЛТУРНЕ МИСИЈЕ БОГОСЛОВИЈЕ У СТАРОЈ СРБИЈИ	293
Зефир Зурапи ПЕТАР КОСТИЋ И ГОРАНЦИ.....	302
Славиша Недељковић АРХИМАНДРИТ ИЛАРИОН ВЕСИЋ И ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА (1891–1896)	309
Валентина Питулић ЗНАЧАЈ ИВАНА СТЕПАНОВИЧА ЈАСТРЕБОВА У РАДУ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ И ОЧУВАЊУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ КУЛТУРЕ СРБА У ПРИЗРЕНУ И ОКОЛИНИ.....	325
Бошко Ј. Сувајџић ЗНАЧАЈ ФОЛКЛОРНЕ ЗБИРКЕ И. С. ЈАСТРЕБОВА У XXI веку	335
Владан Виријевић ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА ТОКОМ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА (1914–1918).....	348
Иван Ристић СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ УЧЕНИКА ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА.....	356
Биљана Љ. Мандић О ХОРСКОМ ПЕВАЊУ У ПРИЗРЕНСКОЈ БОГОСЛОВИЈИ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА: ДОПРИНОС РАЗВОЈУ ОПШТЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ.....	375
Синиша Јелушић СЕЂАЊА АРХИМАНДРИТА ЈОВАНА РАДОСАВЉЕВИЋА – ИСТОРИЈА, ПРИЧА, ЛИЧНОСТ	391
Дамјан С. Божић ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА КРОЗ ПРАВОСЛАВЉЕ, НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ	407
Петар Ристановић УТИЦАЈ ПОЛИТИЧКИХ ПРИЛИКА У САП КОСОВО (1968–1990) НА СТАЊЕ У ЕПАРХИЈИ РАШКО-ПРИЗРЕНСКОЈ И БОГОСЛОВИЈИ У ПРИЗРЕНУ	420

Ђорђе Стојисављевић ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА – КРСТОНОСНА НАСТАВНИЦА СВЕТОСАВСКЕ ПРОСВЕТЕ (1990–2020).....	435
Живојин Ракочевић ЗБЕГ У БОГОСЛОВИЈИ: ПОСЛЕДЊЕ ГОДИНЕ АУТЕНТИЧНОГ ПРИЗРЕНА (1999 – 2004)	445
Стефан Радојковић УЛОГА БОГОСЛОВИЈЕ СВ. КИРИЛА И МЕТОДИЈА У ОПСТАНКУ СРБА СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ (1999–2004).....	451
Дејан Крстић ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА У НИШУ (1999–2021).....	469
Исидор (Јагодић) ДЕСЕТ ГОДИНА РАДА ОБНОВЉЕНЕ БОГОСЛОВИЈЕ СВ. КИРИЛА И МЕТОДИЈА У ПРИЗРЕНУ.....	477
Дејан Ристић ХИМНОГРАФСКО СТВАРАЛАШТВО ПРОФЕСОРА И ЂАКА ОБНОВЉЕНЕ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ	487
Славко Зорица СЕДАМ ГОДИНА УЗ ОБНОВЉЕНУ ПРИЗРЕНСКУ БОГОСЛОВИЈУ (2013–2020)	495
Милутин Тадић БОГОСЛУЖБЕНИ СУНЧАНИ ЧАСОВНИК: ПРОЈЕКАТ ЗА ПРИЗРЕНСКУ БОГОСЛОВИЈУ	499
Велимир Михаиловић ПРИЗРЕНСКА БОГОСЛОВИЈА, ВЕК ОД ЗАВРШЕТКА ВЕЛИКОГ РАТА.....	515

✧ ПРИЛОГ ✧

Слово младих богослова

Страхиња Шабих МИСИЈА И ДОПРИНОС ПЕСМЕ У ЖИВОТУ И РАДУ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ	527
Жарко Перић ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ	534
Душан Ковачевић ПОСЕТЕ И ГОСТОВАЊА У ПРИЗРЕНСКОЈ БОГОСЛОВИЈИ ОД ЊЕНЕ ОБНОВЕ 2011. ДО 2020. ГОДИНЕ.....	549
Димитрије Николић САРАДЊА ОБНОВЉЕНЕ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ СА КУЛТУРНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА	559
Јован Филимоновић ПОКЛОНИЧКО-ДИДАКТИЧКА ПУТОВАЊА ПРОФЕСОРА И ЂАКА ОБНОВЉЕНЕ ПРИЗРЕНСКЕ БОГОСЛОВИЈЕ У ХИЛАНДАР И ОСТАЛЕ СВЕТОГОРСКЕ МАНАСТИРЕ	567

Ивана Женарју Рајовић
Институт за српску културу
Приштина – Лепосавић

ЗНАЧАЈ СИМЕ АНДРЕЈЕВИЋА ИГУМАНОВА У ВЕРСКОЈ ОБНОВИ РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ЕПАРХИЈЕ*

Сажетак: У раду се указује на Симу Андрејевића Игуманова као великог црквеног добротвора и једну од најистакнутијих личности културно-просветног живота и верске обнове у Рашко-призренској епархији у XIX веку. Рад је написан на основу доступних публикованих извора, како би на једном месту што целовитије било представљено његово деловање на овом простору. Рођени Призренац који је богатство стекао у Русији, материјално је помогао већину храмова у Призрену и околини, укључујући и манастир Светог Марка у којем је себи припремио гробницу. Захваљујући њему, основана је Богословија у Призрену, најзначајнији центар верског, просветног и културног живота Срба у Рашко-призренској епархији. Такође, конзулат Русије, који је имао важну заштитничку и финансијску улогу у црквеном животу и свакодневном животу Срба у овом делу царства, и који је помогао обнову и изградњу већег броја цркава, отворен је на његову иницијативу.

Кључне речи: Сима Андрејевић Игуманов, Призрен, црква, Богословија, руски конзулат.

Деведесетнаести век у Рашко-призренској епархији обележио је успон црквеног живота, проистекао из реформи спровођених од Танзимата 1839. до пропасти Османског царства 1912. године.¹ Верска обнова и развој црквене уметности подразумевали су развијен механизам у којем су важне улоге имали припадници свих нивоа црквене јерархије, истакнути појединци и локалне заједнице,

* Текст је настао у оквиру научноистраживачког рада НИО по уговору склопљеном са Министарством просвете, науке и технолошког развоја бр. 451-03-68/2020-14/ 200020 од 24. јануара 2020. године.

¹ О законским оквирима унутар којих је дошло до верске обнове у XIX веку вид. Ивана Женарју Рајовић, *Црквена уметност XIX века у Рашко-призренској епархији (1839–1912)*, Лепосавић 2016, 11–18, са старијом литературом.

али и српске власти. Такође, значајну улогу су имала и српска хуманитарна удружења, као и помоћ Русије.² Културно-просветна делатност и истовремено материјално помагање цркава и црквеног живота у Рашко-призренској епархији одвијали су се преко Министарства просвете, конзулата и царинарница у Рашки и на Јавору, а од 1890. године преко Просветног одељења Министарства иностраних дела. Помоћ је стизала и преко руских конзулата у Призрену и Скадру, који су били веза са Београдом до 1879. године. У оквиру Министарства просвете и црквених послова 1887. године формирано је Одељење за српске школе и цркве ван Србије, окренуто културно-просветном раду у Османском царству. Сличну улогу имао је и фонд Симе Андрејевића Игуманова, основан у то време, који је деловао под окриљем Министарства иностраних дела.

Као велики црквени добротвори широм Васељенске патријаршије у XIX веку нарочито су се истицали трговци. Они су били значајни не само као приложници, и у вези са верском обновом у Рашко-призренској епархији, већ и у процесу реформисања царства, с обзиром на то да су уз банкарне допринели ширењу идеја Танзимата, како путем размене идеја која је пратила размену робе и капитала, тако и финансирањем.³ Трговци су се посебно обогатили након Кримског рата 1856. године, када је интензивирана трговина између православаца и муслимана. О томе најбоље сведочи изградња Саборне цркве у Призрену, јер су у време радова већину трговина у граду држали Срби, за које Петар Костић бележи: „за време Кримског рата падао им новац као киша”, због чега су давали велике прилоге за изградњу.⁴

Једна од најистакнутијих личности културног и просветног живота у Рашко-призренској епархији био је трговац Сима Андрејевић Игуманов (1804–1882).⁵ Рођен је у Призрену, као трећи син

² О патронажном механизму који је био ослонац верске обнове и црквене уметности у XIX веку у Рашко-призренској епархији: И. Женарју Рајковић, н. д., 39–69.

³ П. Димон, „Период Танзимата (1839–1878)”, *Историја Османског царства*, Београд 2002, 569.

⁴ Петар Костић, „Призренско друштво Св. Сава”, *Брајство* 16 (1921), 233.

⁵ О Сими Андрејевићу Игуманову на основу: Панта Срећковић, „Сима Игуманов”, *Брајство* 1 (1887), 39–49; В. Т. [Петар Костић], „Срби и Српкиње у Призрену”, *Брајство* 9–10 (1902), 324–358; Петар Костић, *Просветно-културни животи православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX и почетком XX века (са усвојенима њиховима)*, Скопље 1933, 144–153; Александра Марковић Новаков, *Православна српска Бојословија у Призрену (1871–1890)*, Београд 2011, 183–186.

Јане и Андрије, богатог трговца који је изгубио иметак због трговине оружјем за припрему устанка. Најстарији Симин брат Апостол, замонашен је као Аксентије 1805. године у манастиру Светог Марка у Кориши, а Петар и Крага (Крагуј) сарађивали су са Карађорђем и живели у Србији. Након губитка родитеља, Сима је одрастао уз брата у манастиру, те је касније добио надимак Игуманов, који је од 1856. године користио уз своје презиме Андрејевић. Око 1820. године напустио је манастир и вратио се у родни Призрен, где се 1828. године оженио Призренком Султаном и са њом је имао кћер и сина. Своје богатство стицао је и губио бавећи се различитим пословима попут рада у фабрикама бурмута и њиховог подизања са призренским пашом, лова и извоза пијавица из Битољских језера, трговине дуваном у Цариграду. Након смрти жене и ћерке, 1846. године се са сином преселио у Одесу и наставио да се бави трговином дуваном. Откупио је фабрику у Курску, предао је сину и наставио да се бави трговином у Кијеву. У Русији је имао статус трговца другог реда, и цар Александар II га је прогласио за почасног члана Петрограда.

Након губитка супруге и кћерке, смрт јединца Манојла 1865. године била је велики ударац за Симу Андрејевића. За покој његове душе послао је призренској цркви више црквених предмета,⁶ а у Цркви Успења Богородице у Ораховцу и данас се чува један пентикостар, богослужбена књига коју је Игуманов поклатио истим поводом. О томе сведочи приложнички запис: „У Раховачку Цркву За упокой душе сина свога Манојла, поклатио Сима Андреевић Игумановъ 1/18^и 1866^е године”

У сусрету са бугарским комитетима, као и словенофилима и младим школованим Србима у Русији, схватио је значај улагања у просвету и цркву у својој домовини. Стога је, оставши без директних потомака, написао завештање којим је сав свој капитал поклатио школама у Старој Србији, али је званичан тестамент саставио у Београду 1880. године. Овим тестаментом је сву имовину наменио издржавању Призренске богословије, и школовању ђака из Старе Србије, уз услов да се са коришћењем средстава из тог фонда започне двадесет година након његове смрти. То је омогућило српском Министарству иностраних дела да под окриљем овог фонда ради на културној и просветној пропаганди у Турској.⁷

⁶ В. Т., н. д., 342.

⁷ Михаило Војводић, *Стијан Новаковић и Владимир Карић*, Београд 2003, 59, 214, нап. 75.

Из Русије се у Призрен вратио 1870. године. Становао је на спрату Богословије и често боравио у манастиру Светог Марка.⁸

Због политичке ситуације, по савету руског конзула, преселио се у Београд код свог пријатеља и тадашњег професора Велике школе Пантелије Панте Срећковића 1875. године.

Сима Андрејевић је последњи пут дошао у Призрен 1882. године и ту је преминуо 1882. На дан његове смрти, Срби су затворили своје дућане у Призрену. Сахрањен је у породичној гробници у манастиру Светог Марка.⁹ Народ га је на рукама носио од Призрена до манастира, где је покопан пред мрак – „у манастирској тишини, вечити санак бораве, онде где је своје детињство провео а где је сматрао за задовољство да живи”.¹⁰ Извесно време Симин гроб био је стециште верника који су доводили болесне у манастир ради исцељења, верујући чак и у чудотворне моћи молитве упућене њему.

Сима Андрејевић Игуманов је нарочито био везан за манастир Светог Марка Коришког у којем је провео детињство након очеве смрти, уз најстаријег рођеног брата, који је од 1812. године био игуман.¹¹ У овом по површини невеликом манастиру, који је са источне стране био ограничен кршем и шумом, а са западне провалијом, Сима је 1861. године изградио звонару. У њој су се налазила два звона која је 1859. године послао из Русије, о којима је Петар Костић писао да су била прва звона у Метохији након пада под турску власт.¹² Поред звонаре, радио је на обнови цркве, увећању манастирског имања, и изградио један конак са две собе, у којем је боравио када је долазио у манастир, те је братство са посебним пијететом једну собу чувало као „господин Симину собу”.¹³ Уз јужни зид цркве изградио је гробницу у коју је преместио посмртне остатке свог брата, других манастирских старешина, своје жене Султане и бабе Неранце.¹⁴

⁸ Петар Костић, „Моја аутобиографија”, *Листићи из даље и ближе прошлости*, Нови Сад – Призрен 2017, 285 (прештампано из: *Јужни њрепед* 8–9 (1934), 259–268).

⁹ Иван Степанович Јастребов, *Сивара Срдија*, Приштина 1995, 162.

¹⁰ П. Костић, *Просветино-културни живои*, 152.

¹¹ Петар Костић, „Манастир Св. Марка с додатцима о манастиру Црној Реци и о Петру Коришком”, *Годишњица Николе Чуйића* 30 (1911), 216.

¹² И. С. Јастребов, н. д., 162; П. Костић, н. д., 210.

¹³ П. Костић, н. д., 221.

¹⁴ П. Костић, н. д., 210.

Симин брат, игуман Аксентије, био је међу заслужнима за обнову оближњег манастира Свете Тројице у близини Муштутишта, познатог и као Русеница и Русиница. Овај манастир је био у рушевинама почетком XIX века, али је, како би се сачувала његова функција, у једној колиби на том месту живео монах Исаија. Обнову манастира започео је архимандрит Дионисије, који је добио дозволу за радове 1828. године. Велики допринос овој обнови дао је игуман Аксентије, својим прилогом у износу од 200 дуката, највероватније уочи смрти 1825. године.¹⁵ Манастир је обновљен 1836. године и освештан наредне, 1837. године.¹⁶ Након завршетка оружаних сукоба, у јуну 1999. године, манастир је прво пљачкан, а потом је након доласка НАТО снага за два дана миниран и до темеља уништен.¹⁷

Први већи прилог који је Сима Андрејевић Игуманов послао у Призрен, у износу од 100 турских лира, био је намењен подизању нове цркве, када је добијен ферман за њену изградњу (Сл. 4).¹⁸ Међутим, иако је иницијатива за добијање дозволе започета у време изградње приштинске цркве, а ферман добијен 1855. године, изградња је започета тек десет година касније. Проблеми у добијању дозволе потицали су од много фактора, међу којима су прогнанство Махмуд-паше Ротула из Призрена и незаинтересованост митрополита да помогну. Црква је грађена захваљујући прилозима остављаним на тасове, али када је постало јасно да на тај начин још задуго неће бити довршена, 1880. године су Петар Костић и прота Ђорђе Камперелић основали Друштво Светог Саве. Друштво је имало око осамдесет редовних чланова, међу којима је највише било трговаца, свештеника, а било је и мумџија, бојација и учитеља.¹⁹ Оснивање овог друштва проглашено је приликом прославе празника Светог Саве у Призренској богословији и први његов уписник био је руски конзул Јастребов са улогом од 15 турских лира. За њим су се као добротвори уписали рашко-призренски

¹⁵ В. Грипић, „Манастир Св. Тројице у призренском округу”, *Годишњица Николе Чуйића* 28 (1909), 174, 176 (173–183).

¹⁶ Петар Костић, *Црквени животи православног Срба у Призрену и његовој околини у XIX веку (са усвојенима њиховима)*, Београд 1928, 147.

¹⁷ Д. Поповић, „Манастир Св. Тројице Русинице – успони и разарања”, *Историјски часопис XLV–XLVI* (1998–1999), 31 (31–48).

¹⁸ П. Костић, *Просветно-културни животи*, 149; Василије Крестић, Радош Љушић, *Србија и ослободилачки покрети на Балкану од Париског мира до Берлинског конгреса 1856–1878*, књ. 1, 1856–1866, Београд 1983, 22.

¹⁹ П. Костић, „Призренско друштво Св. Сава”, 235–237.

митрополит Мелетије, који је даровао 10 турских лира, и Сима Игуманов, који је тада живео у Београду, а даровао је 30 наполеона.²⁰ Саборна црква Светог Георгија је коначно завршена и освећена 1/14. октобра 1887. године.²¹

Током 1856/57. године Игуманов је у сарадњи са Пантом Срећковићем послао око 70 барјака са српским натписима за цркве у Призрену и околини. Панта Срећковић је потом, 1865. године, о Симином трошку објавио књигу *Синан-џаша*, коју је написао на основу докумената која му је обезбедио Сима, његових казивања, као и сећања Симине бабе Неранце, те дневничких бележака Симиног брата Аксентија.²² Уз поменуте барјаке, Сима Андрејевић Игуманов је истовремено, уз помоћ руског конзула Александра Гиљфердинга, обезбедио неопходне богослужбене предмете за многе цркве у призренској околини.²³ Све ове дарове, спаковане у четрнаест сандука, из Русије је у Призрен допремио Васа Игуманов.²⁴ Прилогом који је Сима послао из Русије 1862. године, у Призрену је купљена кућа поред његове, и у њој је отворена основна школа.²⁵

Након две године и три деценије проведене у иностранству, 1864. године Сима Андрејевић је посетио Призрен и том приликом предметима и иконама даривао цркве, а Петар Костић бележи и да су Призренци од њега добили иконе својих патрона.²⁶ Отворио је и једну школу у Сиринићкој жупи, а да би одобривољио митрополита Мелетија за дозволу, као и да би га придобио да „своју архипастирску пажњу” обрати на паству, из Русије му је донео скупочену архијерејску одежду са митром, јеванђеље и сервис за ручавање.²⁷ Током 1866. године, док је боравио у Београду, чуо је за иницијативу мештана Средачке жупе да отворе школу у тој области, те је захваљујући њему у Средској 1867. године она и изграђена, а плату за учитеља обезбедио је преко српског Министарства про-

²⁰ В. Т., н. д., 348; П. Костић, *Просветно-културни животи*, 88, 153.

²¹ В. Крестић, Р. Љушић, н. д., 21. И почетком XX века црква је још увек била дужна око 80.000 динара позајмљених за довршење од српских еснафа и бившег Друштва Светог Саве у Призрену. П. Костић, *Просветно-културни животи*, 29.

²² Панта Срећковић, *Синан-џаша*, Београд 1865.

²³ П. Срећковић, „Сима Игуманов”, 46.

²⁴ Славиша Недељковић, *Србија и Косово и Метихија (1856–1897)*, Ниш 2012, 146.

²⁵ П. Костић, *Просветно-културни животи*, 149.

²⁶ Исто.

²⁷ В. Т., н. д., 348; П. Костић, *Просветно-културни животи*, 153.

свете.²⁸ Заслужан је за упошљавање Милана Новичића и Илије Ставрића, свршених полазника Београдске богословије, на места учитеља у Призрену чијим је ангажовањем потом 1867. године отворена нижа гимназија. У периоду од 1866. до 1871. године Игуманов је издвајао новац за плату Ставрића, који је потом постао наставник и недуго затим ректор новоосноване Богословије.²⁹ Приликом свог боравка у Призрену, у Београд је на школовање послао неколико ђака, међу којима је био и Петар Костић, који је потом постављен за наставника Призренске богословије. Костић је једно време вршио функцију управитеља Богословије, био је председник Просветне комисије, од 1901. до 1920. године био секретар Митрополије, а био је и иницијатор изградње Цркве Светог Саве у Солуну. У Скопљу је 1909. године био посланик, председавајући и председник Скупштине отоманских Срба. Био је и члан Управног и Надзорног одбора Фонда Цркве Светог Ђорђа.³⁰

Сима Андрејевић Игуманов је обновио гроб митрополита рашко-призренског Јанићија, у чијој је сахрани учествовао и његов брат Аксентије. Мермерну плочу која се налазила на гробу, положио је 1849. године његов наследник, митрополит Партеније.³¹ Током 1869. године Сима Игуманов се залагао и за обезбеђивање једног звона за манастир Грачаницу.³² Помогао је и иницијативу за обнову Цркве Светог Уроша у Неродимљу,³³ и Црквено школској општини у Ђилану позајмио 400 дуката за изградњу Цркве Светог Николе. Последњу рату овог дуга, у износу од 80 дуката, поклонио је ђиланској цркви.³⁴ Овај монументални тробродни и троспратни храм подигнут је на месту старије и мање цркве 1861. године, а 1893. године страдао је у пожару када су изгорела два спрата. Храм је обновљен 1898. године, а осветио га је митрополит рашко-призренски Дионисије 1900. године.³⁵

²⁸ С. Недељковић, н. д., 109.

²⁹ С. Недељковић, н. д., 105–106. Илија Ставрић је 1873. године планирао да се замонаши, а митрополит Мелетије да га потом постави за викарног епископа. А. Марковић Новаков, н. д., 76. О Ставрићу: Исто, 195–196.

³⁰ А. Марковић Новаков, н. д., 198–199.

³¹ Панта Срећковић, *Владике фанариоџи Рашко-џиризенске еџархије од 1818–1854. џод. џо неиздаџиџим докуменџиџима*, Београд 1881, 3–4.

³² И. Женарју Рајовић, н. д., 59.

³³ А. Марковић Новаков, н. д., 185.

³⁴ В. Т., н. д., 348; П. Костић, *Просветџно-кулџурни живџџи*, 153.

³⁵ И. Женарју Рајовић, н. д., 109–110.

У периоду од 1869. до 1874. године финансијски је помагао парницу Срба против Цинцара у сукобу око Цркве Светог Спаса.³⁶ Ова средњовековна задужбина Младена Владојевића на брду у боровој шуми изнад Призрена с почетка XIX века није служила, а заслугом хаџи Спасе Кунчета, Србина досељеног из околине Дебра, 1836. године је проширена доградњом Цркве Свете Тројице уз јужни зид. На службе које су вршили српски свештеници на словенском језику заједно су ишли Цинцари и Срби, а такође су сви и сахрањивани на гробљу око цркве.³⁷ Проблеми су настали у време изградње новог саборног храма, када се јавила идеја да Цинцари присвоје Цркву Светог Спаса. Када је митрополит Мелетије 1864. године Србима понудио кључеве цркве и могућност да је врате од Цинцара, они су то одбили јер су временом српске и цинцарске породице, посебно богатије, браковима и кумовањем ступале у родбинске везе.³⁸ Потом је митрополит 1867. године Цинцарима омогућио добијање фермана за обављање грађевинских радова на цркви, а како им је за то био потребан новац, почели су Србима да наплаћују сахрањивање око цркве, а 1869. године то су и забранили.³⁹

Припадници две православне заједнице ушли су у спор, који је завршен у Цариграду 1874. године, када је донето решење у ком је црква са делом свог имања припала српској општини, али је црква дата Цинцарима да се њоме служе док не подигну нову. Пошто није одређен рок за изградњу, нова црква никада није изграђена, а Цинцари су ову цркву, која је страдала у пожару 1882. године, користили све до ослобођења. Овај спор одразио се и на рад Богословије у том граду јер се њен кадар поделио – ректор Сава Дечанац и Милан Новичић били су на страни митрополита Мелетија и решавања цинцарског питања, а Илија Ставрић, уз Симу Игуманова и руског конзула Јастребова, био је на страни Срба. У погледу рада Богословије, ово питање је решено одласком Дечанца и Новичића, на чије место су постављени Петар Костић и Ђорђе Камперелић.⁴⁰

³⁶ П. Костић, *Просветно-културни животи*, 153.

³⁷ П. Костић, „Цинцарска насебина у Призрену и црква Светог Спаса”, *Брајсство* 19 (1925), 295.

³⁸ П. Костић, н. д., 296; Петар Костић, *Аутобиографија*, Призрен 1997, 40.

³⁹ П. Костић, „Цинцарска насебина у Призрену и црква Светог Спаса”, 297–298.

⁴⁰ Јагош К. Ђилас, *Српске школе на Косову и Метохији од Немањића до 1912.*, Приштина–Лепосавић 2000, 191; П. Костић, *Аутобиографија*, 42, 47.

Најзначајнији допринос Игуманова верском, просветном и културном животу Срба у Рашко-призренској епархији представљају отварање руског конзулата у Призрену и потом Богословије, као првог центра српског јавног деловања у неослобођеним крајевима.⁴¹ За потребе оснивања Богословије, Игуманов је поклонико своју стару кућу и у периоду од 1862. до полагања камена темељца 1871. године даровао око 10.000 цесарских дуката којима је откупљивано земљиште за изградњу објекта. Име овог великог добротвора записано је на плочи уграђеној у камен темељац, и на мермерној плочи постављеној на завршену зграду Богословије 1874. године.⁴²

Дошавши у Призрен 1864. године, Сима Андрејевић Игуманов је чуо идеју учитеља Николе Мусулина да се у Призрену отвори руски конзулат, по узору на онај у Скадру одакле је дошао. Својим интензивним залагањем допринео је отварању руског конзулата 1866. године, чији је први конзул био Евгеније Тимајев.⁴³ Финансијска помоћ Србима у Рашко-призренској епархији тако је слата прво преко конзулата у Скадру, а затим и преко новоотвореног у Призрену. Поред скадарског и призренског, отворен је и конзулат у Митровици 1902. године, а 1899. године постојала је иницијатива да се отвори конзулат и у Приштини.⁴⁴ Конзулат у Призрену је 1866. године првобитно био смештен у кући коју је обезбедила локална турска власт, а од 1868. године у двоспратном здању које је од слабог материјала изградила Српска црквено-школска општина покрај Цркве Светог Георгија, на месту црквеног хана.⁴⁵ Преко руских конзулата долазила је помоћ за развијање просвете у овој регији, а и српски калуђери су добијали могућност да прилоге за своје манастире купе у Русији.

Једна од најзначајнијих патронажних активности руског конзулата у Призрену, а пре свега конзула Ивана Степановича Јастребова, који је на његовом челу био у два наврата, од 1870. до 1874. и

⁴¹ В. Т., н. д., 341; П. Костић, *Просветно-културни животи*, 150.

⁴² П. Костић, *Просветно-културни животи*, 43–44. О оснивању и раду Богословије: А. Марковић Новаков, н. д.

⁴³ С. Недељковић, н. д., 161.

⁴⁴ Славиша Недељковић, „Активности руских конзула у Старој Србији крајем XIX и почетком XX века”, *Башћина* 12 (2001), 165–166; Весна Секулић, „Отварање руског конзулата у Косовској Митровици”, *Башћина* 19 (2005), 143–144.

⁴⁵ Петар Костић, „Европски консули у Призрену”, *Јужни њреплед* 6 (1928), 208. Овај конзулат је био затворен у периоду од 1875. до 1879. године. П. Костић, *Црквени животи*, 86.

од 1879. до 1888. године, била је управо помоћ у оснивању Богословије у Призрену и потом њено редовно снабдевање потребним књигама.⁴⁶ Јастребов, који је био историчар и слависта, вршио је дипломатске активности и у Скадру и Солуну, учествовао је и у покретању листа *Призрен*.⁴⁷ Захваљујући његовом извештају, обновљена је црква данас разрушеног манастира Бинач (Бузовик), која је у време његове посете била без кубета и напуклих зидова.⁴⁸ Јастребов је и писаном речју учинио много за Србе на овој територији, објавивши књиге *Подгајци за историју српске цркве* 1876. године у Београду и књигу о обичајима и песмама турских Срба 1886. године у Санкт Петербургу, као и објављујући грађу у *Гласнику Српској ученој друштва* чији је део потом објављен у књизи *Стиара Србија и Алданија* коју је постхумно објавила Српска краљевска академија.⁴⁹ Због својих дела и сарадње са Србијом, одликован је Орденом таковског крста III реда, Орденом Светог Саве II и I реда, знаком Црвеног крста и медаљом Друштва Светог Саве.⁵⁰

Бројни су примери руске помоћи и финансирања у патронажном механизму који је допринео верској обнови и креирању визуелне културе Рашко-призренске епархије у XIX веку. Велики број богослужбених предмета разних врста и руских богослужбених књига стизао је из Русије, како преко конзулата, тако и захваљујући мобилности српских монаха по Русији. Русија је помогла зидање црква у Бару (1863), Улцињу, Враки и Младом Боричу (1869), као и Цркве Светог Александра Невског у Скадру; у првој половини XIX века обновљена звонара у Дечанима опремљена је руским звонима; оправљено је кубе у Цркви Светог Димитрија у Пећкој патријаршији (1890); финансијски су помогнуте изградња призренске Саборне цркве и митровичке Цркве Светог Саве, као и обнове црква у манастиру Драганцу, Ђџилану и у селу Доња Гуштерица. Дечански архимандрит Кирил Андрејевић је 1868. године у свом родном Белом Пољу код Пећи подигао цркву прилозима које је сакупио приликом свог боравка у Русији, где се као највећи добро-

⁴⁶ О Јастребову: П. Костић, „Европски консули у Призрену”, 245–251.

⁴⁷ С. Недељковић, *Србија и Косово и Мейхохија*, 161–162.

⁴⁸ И. Јастребов, „Нешто о Горњој Морави”, *Гласник Српској ученој друштва* 60 (1885), 126.

⁴⁹ Милутин Фолић, „Извештаји руског конзула Ивана Степановича Јастребова из Скадра о словенском живљу и њиховим црквама у Албанији у другој половини XIX века”, *Стиановништво словенској њоријекла у Алданији*, Титоград 1991, 673.

⁵⁰ М. Фолић, н. д., 686.

твор истакла царица Марија Александровна, која се и помиње у запису над западним улазом.⁵¹

Широм Рашко-призренске епархије 30. јануара (12. фебруара) 1904. године свечано је прослављена стогодишњица од рођења Симе Игуманова. Тим поводом митрополит Нићифор послао је проглас са описом свечаности, служећи се и надахњујућим речима: „Тај дан не сме у српском народу у Отоманској империји, остати незапажен, јер је Сима Андрејевић Игуманов основао у Призрену један духовни расадник баш у времену, као што рекосмо, када је највише потребан био за Србе и његову мисао, поклонивши народном олтару и своју рођену кућу, из које су до данас снабдевени духовном храном и босиљком науком напојени многи српски младићи, који служе Божјем и просветном народном олтару, – пружају маслинову гранчицу широм целог народа српског и славе име Божије”.⁵²

Према митрополитовом прогласу, уочи прославе стогодишњице рођења Симе Игуманова, у свакој цркви требало је извршити вечерњу и након ње мали помен, затим на сам дан годишњице јутрење са службом, свечаним парастосом и говором једног свештеника, након чега би уследио свечани одлазак у школу, где би се вршило водоосвећење и један мештанин би одржао говор у ком би се истицала дела Игуманова као великог родољуба. Напоследку, поред послужења, отварала би се и књига прилога за подизање споменика Сими Игуманову у порти Цркве Светог Георгија у Призрену или на његовом гробу у манастиру Светог Марка. Митрополит Нићифор ипак није присуствовао свечаности, те ју је организовао посебно окупљен одбор Призренаца, па је програм прославе подразумевао вечерњу са малим поменом на гробу у манастиру Светог Марка, свечану литургију у Саборној цркви и литије од цркве до Богословије, где је отворена свечана седница и говор одржао Петар Костић, а ђаци Богословије отпевали химну посвећену Сими Андрејевићу. Наредног дана, 30. јануара одбор се поново запутио у манастир Светог Марка, где су сутрадан вршени свечана литургија и парастос, а на гробу добротвора одржано је неколико свечаним говора.⁵³ Прикупљен је новац за споменик, око 3000

⁵¹ Више о помоћи Русије црквама у Рашко-призренској епархији у XIX и почетком XX века: И. Женарју Рајовић, н. д., 66–69.

⁵² П. Костић, *Просветно-културни животи*, 58.

⁵³ Исто, 59.

динара у злату, али то није било довољно, и политичке околности нису биле повољне, па је приложен фонду Цркве Светог Георгија. Део новца је употребљен за издавање споменице поводом прославе педесет година од оснивања Богословије у Призрену. Споменик у виду бисте Симе Андрејевића Игуманова откривен је приликом ове свечаности одржане 1922. године (Сл. 7).⁵⁴ Прослава је праћена подизањем славолука са портретима краља и Симе Игуманова на важним местима главне улице, и подизањем застава широм града.⁵⁵

Бугарска окупација донела је манастиру Светог Марка један од првих великих напада Албанаца у новембру 1915. године, када је извршен масовни покољ српских војника који су дошли у манастир да се одморе на путу за Албанију. Након тога су порушене манастирске зграде, оскрнављени црква и гроб Симе Игуманова.⁵⁶ Од мермерне плоче са натписима са споменика остали су фрагменти чувани у храму (Сл. 8). Након Другог светског рата храм и звонара су годинама били препуштени „дивљој природној и људској стихији”. У периоду од 1973. до 1978. године црква је обновљена, али је убрзо након тога у њу проваљено и унутрашњост је демолирана. Иконостас је запаљен, а врата цркве у више наврата разваљивана.⁵⁷

Захваљујући агилности Петра Костића, 1932. године је обележена педесетогодишњица Андрејевићеве смрти. Како је гроб у манастиру био оскрнављен, полагање цвећа и пригодни говори организовани су пред бистом Симе Андрејевића.⁵⁸ По благослову рашко-призренског епископа, и потоњег патријарха Павла, обележена је и стогодишњица његове смрти.⁵⁹ Парастос је вршен на гробу, иако је вандализован, са остацима паљења ватре над уништеном надгробном плочом. Није било могуће одзвонити црквеним звонима пред почетак парастоса јер су не много пре тога звона бацана са литице у корито реке Корише.⁶⁰

Поред свега наведеног, Сима Андрејевић Игуманов је био и утемељивач и активни члан Црвеног крста, члан Друштва Светог

⁵⁴ Исто, 63.

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ У манастиру се налазило више конака који су подигнути прилозима призренских еснафа мутавџија, мумџија, самарџија, абација, бакала, трговаца и механџија, као и конак који је обновио Сима Игуманов. П. Костић, *Црквени живоји*, 139–142.

⁵⁷ *Православље* 349 (1. X 1981), 5; 376 (15. XI 1982), 11.

⁵⁸ П. Костић, *Аудиодиографија*, 68–70.

⁵⁹ *Православље* 372 (15. IX 1982), 5.

⁶⁰ Исто, 6.

Саве и почасни члан Српског ученог друштва. Кнез Милан Обреновић га је одликовао Таковским крстом III степена а од кнеза Николе добио је Данилов орден истог ранга. Захваљујући средствима из његове заоставштине, у Београду је на Теразијама подигнута задужбина позната као Игуманова палата. Ово велелепно здање изграђено је 1938. године, као један од најзначајнијих пројеката браће Петра и Бранка Крстића. Пројектована у духу модернизма, на прочељу и данас носи натпис „Задужбина Симе Андрејевића Игуманова Призренца”, а на врху зграде постављена је монументална скулптура вајара Лојзе Долинара која је представљала Симу Андрејевића са сирочићима.⁶¹ Задужбина и даље суделује у финансирању Призренске богословије.

Ivana Ženarju Rajević

THE SIGNIFICANCE OF SIMA ANDREJEVIĆ IGUMANOV
IN THE RELIGIOUS RECONSTRUCTION OF
THE OF RAŠKA-PRIZREN DIOCESE

Summary: Sima Andrejević Igumanov was a great church supporter and one of the most prominent personalities of cultural and educational life and religious revival in the Raška-Prizren diocese. This paper, written on the basis of available published sources, presents his activities in this area. Sima Andrejević was born in Prizren, but made his fortune in Russia and materially helped most of the churches in and around Prizren, including the monastery of St. Mark, where he prepared a grave for himself. Owing to him, the Seminary in Prizren was founded, as the most important centre of religious, educational and cultural life of Serbs in the Raška-Prizren diocese. Furthermore, the Consulate of Russia, which had an important protective and financial role in the church life and everyday life of Serbs in this part of the empire, was opened on his initiative. Having been left without heirs, he left all his property to support the Prizren seminary, and to educate students from Old Serbia.

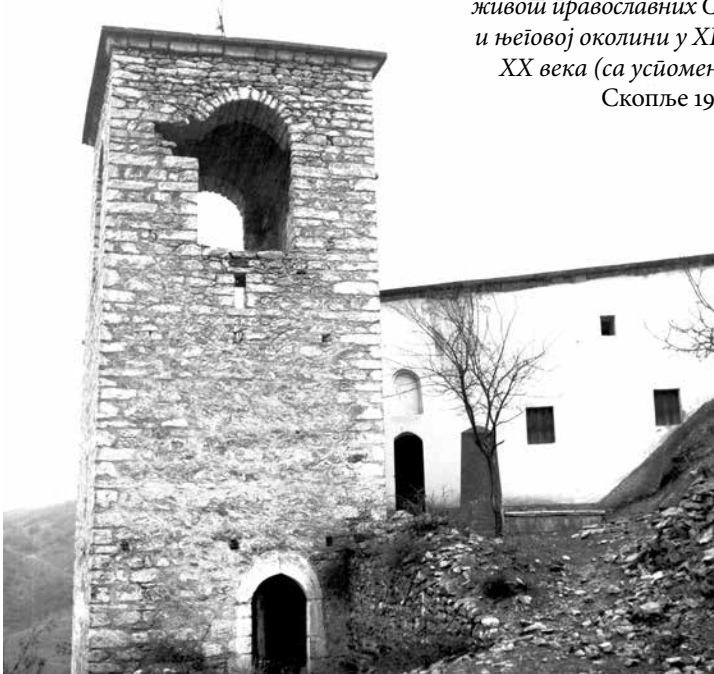
Key words: Sima Andrejević Igumanov, Prizren, church, Seminary, Russian consulate.

⁶¹ Скулптура је уништена након Другог светског рата, када је зграда национализована. Марина Ђурђевић, „Палата Игуманов на Теразијама”, *Флојстисон* 1 (1995), 87–94; Александар Кадијевић, *Један век ширажења националној сцили у српској архивектури (средина XIX – средина XX века)*, Београд 2007, 287–288.

Сима Андрејевић Игуманов
(Србадија 11 (1875), 1.)

Манастир Светог Марка Коришког,
јужна фасада цркве, звоник и
надгробни споменик Сими Игума-
нову (Покрајински завод за заштиту
споменика културе
Приштина, 1966)

Биста Симе Андрејевића Игуманова,
Призрен 1932
(П. Костић, *Просветно-културни
живој њавославних Срба у Призрену
и њејовој околини у XIX и њочейком
XX века (са усјоменама њисца)*,
Скопље 1933)

Помен на гробу Симе Андрејевића Игуманова поводом прославе стогодишњице од његовог рођења (*Нова искра*, 1904, 149)

Игуманова палата, Београд 1939 (*Београдске ојштинске новине*, 11. 11. 1939, 682.)